

SELVBESTEMMELSE OG OMSORG

FOR BEBOERE I SOCIALPSYKIATRISKE BOTILBUD

FORMÅL

Beboere i de socialpsykiatriske botilbud har ret til at bestemme over sig selv, og personalet har kun undtagelsesvis mulighed for at gribe ind i denne ret. I denne pjece kan du læse om, hvordan beboerens selvbestemmelsesret gør sig gældende på forskellige områder, og om personalets adgang til undtagelsesvis at gøre indskrænkninger i denne ret for at kunne sikre, at beboeren får den nødvendige hjælp og omsorg.

Forholdet mellem den enkelte beboers selvbestemmelsesret og personalets omsorgspligt kan skabe en række dilemmaer og vanskelige situationer for personalet. Der er i pjecen givet en beskrivelse af disse dilemmaer, og personalets evt. handlemuligheder i de konkrete situationer, som kan opstå.

De pårørende er vigtige ressourcepersoner for beboerne. Samarbejdet med pårørende er derfor væsentligt i forhold til beboernes hverdag. Dette samarbejde rummer imidlertid også dilemmaer.

F. eks. kan det i nogle tilfælde være svært for pårørende at acceptere, at beboerens måske uhensigtsmæssige valg som udgangspunkt skal respekteres. Der er derfor i pjecen også en nærmere beskrivelse af indholdet og rammerne for botilbudenes samarbejde med pårørende, samt de dilemmaer som dette samarbejde rummer.

Beboerne på botilbuddene har via det etablerede beboerdemokrati indflydelse på de vilkår og rammer, der gælder for beboerne. Der er derfor i pjecen en nærmere beskrivelse af dette beboerdemokrati.

Pjecen henvender sig til beboere, pårørende og personale i Københavns Kommunes socialpsykiatriske botilbud.

FAKTA:

Pjecens indhold falder i tråd med det værdigrundlag for Københavns Kommunes socialpsykiatriske botilbud, som Københavns Kommunes Socialudvalg vedtog i 2009.

Værdigrundlaget taget udgangspunkt i 3 grundlæggende værdier:

- 1. Værne om beboerens rettigheder,**
- 2. Behandle beboeren med værdighed, respekt og omsorg, og**
- 3. Samarbejde og høj kvalitet i indsatsen.**

BEBOEREN HAR RET TIL SELV AT BESTEMME

Det er frivilligt om beboeren vil bo i et socialpsykiatrisk botilbud, og ligesom alle andre borgere, har beboeren ret til at bestemme over sig selv. Det betyder blandt andet, at boligen er beboerens hjem, og at han eller hun selv bestemmer, hvordan boligen skal indrettes, og hvor meget der skal gøres rent.

Personalet skal respektere beboerens selvbestemmelsesret. Det gælder især for den del af personalets indsats, der omfatter beboerens private bolig. Det betyder blandt andet, at de ansatte skal banke på, ikke træde ind uden beboerens samtykke og ikke gå ind, når beboeren ikke er til stede.

Men det betyder ikke, at personalet skal se passivt til, hvis beboeren ikke magter de daglige gøremål, f.eks. rengøring. Personalet skal derimod vedholdende motivere beboeren til at holde en rimelig rengøringsstandard, og hvis der er behov for det, skal beboerens kontaktperson hjælpe beboeren med rengøring, hygiejne og lignende.

For de københavnske botilbud er der fra 1. januar 2012 indført et nyt styrings og visitationssystem. Der indgår flere elementer heri, bl.a. en Voksen Udrednings Metode (VUM). I forhold til beboerne i socialpsykiatriske botilbud benytter sagsbehandlere i Socialcenter København metoden til at foretage en objektiv vurdering af beboernes funktionsniveau. Der er i tilknytning hertil udarbejdet en kvalitetsstandard, der angiver, hvor mange timers hjælp pr. uge en beboer med et givet funktionsniveau normalt kan forvente at modtage. Det konkrete omfang af

den hjælp der tilbydes, udmåles efter en konkret og individuel vurdering i forhold til den enkelte beboer, men med udgangspunkt i den foretagne VUM måling, og det niveau for hjælpen der ifølge kvalitetsstandarderne normalt bør ydes.

VUM vurderingen og kvalitetsstandarderne udgør en overordnet ramme for den hjælp, som personalet tilbyder den enkelte beboer. Derudover er der i de socialpsykiatriske botilbud indført en række kvalitetsstandarder for hvordan den daglige hjælp skal tilrettelægges i forhold til beboere med særlige problemstillinger. Disse kvalitetsstandarder er indført for at skabe en god og ensartet kvalitet for den hjælp, som beboerne modtager.

Beboerne bestemmer også selv, hvem de vil have på besøg. Besøgendes adgang til at opholde sig i et botilbud kan dog begrænses, hvis den besøgende opfører sig meget dårligt, f.eks. er voldelig over for beboere eller personale i fælleslokaler. Folketinget har for nylig ved en ændring af serviceloven vedtaget præcise regler for, hvornår der kan foretages begrænsninger i besøgendes adgang til at opholde sig i botilbud. Efter disse regler er det kommunalbestyrelsen (Socialudvalget) som i den konkrete sag skal træffe afgørelsen om eller godkende, at der iværksættes en besøgsbegrænsning. Socialudvalgets afgørelse træffes på grundlag af en indstilling fra Socialforvaltningen.

FAKTA:
Med servicelovens ikrafttræden i 1998 blev institutionsbegrebet på voksenområdet ophævet. Det indebærer, at service og bolig er blevet adskilt, og at hjælpen skal ydes på baggrund af en individuel vurdering og med respekt for den enkeltes selvbestemmelse.

FAKTA: ➔
Der er ifølge servicelovens § 82 en forpligtelse for personalet til at yde hjælp til personer med betydelig og varigt nedsat funktionsevne, der ikke kan tage vare på egne interesser.

SVÆR BALANCE MELLEM SELVBESTEMMELSESRET OG OMSORGSPLIGT

Borgere bor i socialpsykiatriske botilbud, fordi de har brug for hjælp. Det kan være praktisk hjælp, omsorg eller rådgivning. De fleste beboere forstår udmærket, at de har brug for hjælp, og samarbejder gerne med personalet. Men der kan være beboere, som ikke ønsker at tage imod personalets hjælp, selvom de har behov for det. Det kan f.eks. være hjælp til rengøring eller til personlig hygiejne.

Her kan personalet komme i et dilemma. For samtidig med at de skal respektere beboernes ret til at bestemme over sig selv, skal de leve op til lovens krav om, at de skal hjælpe beboere, som ikke kan tage vare på deres egne interesser og behov.

Personalet skal altid være vedholdende i deres forsøg på at motivere beboeren til at samarbejde. Men hvis beboeren fortsætter med at afvise at modtage hjælp, bliver personalet i de fleste situationer nødt til at acceptere, at beboeren selv må bestemme. I denne situation skal personalet fortsætte med at prøve at motivere beboeren og tilbyde hjælp.

Der kan dog være situationer, hvor beboerens frihed til at handle vil være til ubodelig skade for beboeren selv eller andre. Så må personalet helt undtagelsesvis gribe ind i beboerens selvbestemmelsesret. Disse situationer er nærmere beskrevet på de næste sider.

SPECIELT OM RENGØRING

Hvis rengøringsstandarden i en beboers bolig udgør et problem, bør det være et væsentligt emne i samarbejdet mellem beboer og kontaktperson. Det er vigtigt, at kontaktpersonen bliver ved med at prøve at motivere beboeren til at gøre rent, og at kontaktpersonen eventuelt tilbyder at hjælpe med rengøringen. Socialforvaltningen har udarbejdet en særskilt kvalitetsstandard og en vejledning for, hvordan kontaktpersonen skal håndtere opgaven med at hjælpe den enkelte beboer.

Ifølge kvalitetsstandarden og vejledningen skal det ved udarbejdelsen af beboerens pædagogiske handleplan vurderes, om beboeren selv kan gøre rent. Hvis vurderingen er, at det kan beboeren ikke, skal der mellem kontaktperson og beboer aftales et niveau for, hvor meget hjælp og støtte beboeren skal have. Aftalen kan for eksempel være, at kontaktpersonen og beboeren gør rent i fællesskab. Hvis det ikke kan lade sig gøre, kan aftalen være, at kontaktpersonen eller en anden medarbejder gør rent.

Hvis beboeren ikke selv er i stand til at gøre rent, og ikke vil acceptere, at andre gør det, er der meget begrænsede muligheder for at gøre rent ved tvang. Personalet har undtagelsesvis mulighed for at gribe ind uden beboerens accept, hvis rengøringsstandard medfører sundhedsfare eller brandfare. I en sådan situation, er der grundlag for at personalet kan udøve "nødret".

Hvis beboerens rengøringsstandard er så dårlig, at det kan medføre sundhedsfare eller brandfare, kan personalet med henvisning til reglen om nødret låse sig ind i beboerens bolig for at gøre rent, selv om beboeren ikke accepterer det.

Personalet kan også bruge reglen om nødret, hvis beboeren er indlagt, og der opstår behov for at fjerne let fordærvelige fødevarer fra beboerens køleskab. Så kan personalet låse sig ind og tømme køleskabet, og hvis rengøringsstandard udgør en sundhedsfare, kan de også foretage den nødvendige rengøring.

En nødretssituation foreligger også, hvis personalet har en mistanke om, at beboeren inde i sin bolig er i nød og har brug for hjælp. Personalet kan i et sådant tilfælde låse sig ind og hjælpe. Hvis det er praktisk muligt bør der være 2 medarbejdere, der går ind.

← FAKTA:

Der foreligger efter straffelovens § 14 en nødretssituation, når det er nødvendigt at udføre en ulovlig handling for at afværge truende skade på person eller gods, og når lovovertredelsen er af forholdsvis underordnet betydning.

STRENGE REGLER FOR PERSONALET'S MAGTANVENDELSE

Der er i servicelovens afsnit VII (§§ 123-137) regler for, hvornår og hvordan personalet må bruge magt over for beboerne. Det gælder som et hovedprincip, at magtanvendelse altid skal være sidste udvej efter at alle andre muligheder er forsøgt, og det er yderligere et krav, at magtanvendelsen er så skånsom som muligt.

Som udgangspunkt giver reglerne om magtanvendelse kun mulighed for at bruge magt over for borgere med betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne. Beboere i de socialpsykiatriske bocentre vil som hovedregel opfylde denne betingelse.

FASTHOLDELSE

Den mest almindelige form for magtanvendelse på de socialpsykiatriske bocentre er situationer, hvor beboere bliver holdt fast eller ført til et andet rum med fysisk magt. Der er to betingelser, der skal være opfyldt, for at personalet må fastholde en beboer:

For det første skal der være nærliggende risiko for, at beboeren udsætter sig selv eller andre for væsentlig personskade. Og for det andet skal magtanvendelse være absolut nødvendig.

Personalet har meget begrænset ret til at fastholde beboere for at hjælpe dem med hygiejne – for eksempel bad eller tandbørstning. For at kunne bruge magt i en sådan hygiejnesituation skal der foreligge en forhåndsgodkendelse fra forvaltningen, og det må kun ske for

en begrænset periode. Det er meget sjældent, at der i de socialpsykiatriske botilbud er behov for at fastholde beboere i hygiejnesituationer.

Alle tilfælde af magtanvendelse skal indberettes til forvaltningen i Bernstorffsgade. Her bliver magtanvendelsen registreret og vurderet. Socialudvalget modtager hvert kvartal en opgørelse over antallet af magtanvendelser. Beboeren, der bliver fastholdt, kan klage til det sociale nævn over magtanvendelsen.

Der er i alt ca. 40 – 50 tilfælde af magtanvendelse om året i de socialpsykiatriske botilbud i Københavns Kommune. Det skal ses i sammenhæng med, at der bor ca. 1000 beboere i kommunens socialpsykiatriske botilbud.

SAMARBEJDET MED PÅRØRENDE

Det er vigtigt for beboerne at have god og stabil kontakt til pårørende. Både fordi de ofte er en vigtig del af beboerens netværk, og fordi de er en værdifuld støtte i dagligdagen.

Personalet har en vigtig rolle i samarbejdet med de pårørende. Alle medarbejdere skal arbejde aktivt på at inddrage de pårørende, så de kan indgå i et konstruktivt socialt netværk for beboeren. Samarbejdet med pårørende kan foregå på flere niveauer. Samarbejdet kan dreje sig om den enkelte beboer, hvor personalet fortæller om, hvordan beboeren har det, eller pårørende inviteres til at deltage i en samtale mellem personale og beboer. Samarbejdet kan imidlertid også dreje sig om generelle forhold, der ikke vedrører den enkelte beboer, men omfatter forskellige former for kontakt og udveksling af informationer i botilbuddet, f.eks. afholdelse af pårørendearrangementer, information via hjemmeside og brochurer mv.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at personalet som udgangspunkt har tavshedspligt om beboerens forhold. Hvis de skal give oplysninger om beboeren videre til de pårørende, skal beboeren give udtrykkeligt samtykke til det.

Beboeren vil normalt give et generelt samtykke til at videregive oplysninger til pårørende. Men personalet skal herudover også altid have beboerens samtykke til at videregive oplysninger til pårørende i den konkrete situation. Dette er begrundet i, at boeren kan skifte mening om, hvilke oplysninger, der må deles med hvilke pårørende.

Det er derfor vigtigt, at kontaktpersonen jævnligt tager spørgsmålet om kontakten med pårørende op til drøftelse med den enkelte beboer. De pårørende kan for eksempel være et fast punkt i forbindelse med den gennemgang af den pædagogiske handleplan, der foregår hver 4. måned. Opgaven for kontaktpersonen er her at motivere og opfordre beboeren til at indgå i et konstruktivt samarbejde med pårørende, men uden at presse beboeren til at indgå i et samarbejde, som han/hun reelt ikke ønsker.

Pårørende kan normalt deltage i og vil blive indbudt til arrangementer om generelle emner, uden at beboeren skal give sit samtykke hertil.

FAKTA:

For at understøtte samarbejdet med pårørende har Københavns Kommune vedtaget en pårørende-politik for borgere med sindslidelser. Pårørendepolitikken bygger på princippet om, at de pårørende skal informeres, og – hvis det er relevant – inddrages i forbindelse med den sociale indsats. Det understreges dog samtidig at information og inddragelse skal ske under hensyntagen til den enkeltes selvbestemmelsesret.

Pårørende skal forstås bredt, og omfatter ikke kun familie, samboende og ægtefælle. En pårørende kan også være en ven eller bekendt, som den sindslidende selv udpeger som særligt godt informeret og inddraget i beboerens dagligdag.

CENTERRÅD

En vigtig del af pårørendesamarbejdet foregår i de centerråd, der er oprettet i tilknytning til hvert socialpsykiatrisk center. Rådet er sammensat af og valgt af beboere, medarbejdere og pårørende. Centerchefen er fast medlem. På møderne i centerrådet diskuterer man forhold, der er af betydning for beboernes hverdag. Centerrådet har ikke nogen besluttende myndighed, men de synspunkter, der fremkommer i, og de drøftelser, der foregår i centerrådet skal medtænkes i ledelsens beslutninger. Referaterne af møderne i Centerrådet bliver lagt på centrets hjemmeside.

FAKTA:

Ifølge servicelovens § 16 skal kommunen sørge for at brugerne af tilbud får mulighed for indflydelse på tilrettelæggelsen og udnyttelsen af tilbuddene.

BEBOERDEMOKRATI

Beboerne har indflydelse på botilbuddets hverdag og drift. Indflydelsen sker enten via beboerråd eller via beboermøder. Der er etableret beboerråd i de fleste større botilbud. Beboerrådet, der er valgt af den samlede beboergruppe har indflydelse på overordnede forhold som budgetter og organisatoriske forhold og på mere praktiske opgaver som kulturelle og sociale arrangementer og drøftelse om husregler.

Hvis beboeren ikke synes, at han eller hun bliver behandlet godt nok eller er utilfreds over forhold i bocentret, kan beboeren eller beboerens pårørende klage til

Københavns Kommune
Socialforvaltningen
Drifts- og udviklingskontoret for udsatte grupper
og psykiatri,
Bernstorffsgade 17, 2. sal,
1592 København V

KØBENHAVNS KOMMUNE

Socialforvaltningen

Februar 2012